

RAADSVOORSTEL:

2007-2008

Ons kenmerk: OS 07.1400179

Registratienummer : GR 07.

Ingekomen op :

Onderwerp: Een actieve koers voor natuur- en milieueducatie

Groningen,

Aan de raad,

Inleiding en samenvatting.

In 2003 ging uw raad akkoord met het voorstel het Natuurmuseum om te vormen tot een educatiefcentrum voor Natuur en Milieu. De raad vroeg indertijd het hierbij horende Uitvoeringsplan na een jaar te evalueren. Deze evaluatie vond plaats in het voorjaar van 2006 en werd uitgevoerd door het Natuurmuseum zelf. Het college vond echter dat de zelfevaluatie de nodige vragen oproep en besloot tot een extern onderzoek naar de realisatie van de doelen van het educatieve centrum. Het rapport van het externe onderzoek, dat wij als bijlage aan deze notitie hebben toegevoegd, verscheen begin mei jl.

Het college concludeert op basis van de uitkomsten van dit onderzoek dat het huidige model, waarin wij de natuur- en milieueducatie hebben vormgegeven, niet werkt. De transformatie van het Natuurmuseum tot educatief centrum voor natuur en milieu heeft zich in onvoldoende mate voltrokken. Dat komt in onze optiek doordat de centrale locatie een museale uitstraling heeft behouden. De aandacht, die hiervoor nodig was, is ten koste gegaan van de ondersteunende functie van het onderwijs en de wijk- en schoolgerichte aanpak. Ook is duidelijk geworden dat het museum er niet in is geslaagd om een spilfunctie binnen het netwerk van natuur- en milieueducatie te vervullen. Verder lijkt de huidige organisatie onvoldoende opgewassen tegen de taak om de nieuwe koers van het museum adequaat uit te voeren.

Daarnaast hebben we moeten vaststellen dat het de afgelopen jaren niet is gelukt om de begroting van het Natuurmuseum sluitend te krijgen. De onderzoeker constateert bovendien dat er voor het handhaven van het huidige ambitieniveau een forse, structurele verhoging van de exploitatiemiddelen noodzakelijk is. Alles bij elkaar opgeteld, vinden wij dat er een scheve verhouding tussen benodigde middelen en het bereik van het museum ontstaat.

Een goede vorm van natuur- en milieueducatie blijven wij echter voor de jeugd in onze stad van het grootste belang vinden. Daarom stellen wij uw raad in dit voorstel voor te

besluiten tot de ontwikkeling van een nieuwe vorm van natuur- en milieueducatie, die beter recht doet aan onze doelstellingen en die tot een groter bereik onder de doelgroepen leidt. Onze beleidsuitgangspunten blijven dezelfde als voorheen: ondersteuning van het onderwijs en een wijk- en schoolgerichte aanpak. Om deze doelen beter te realiseren, willen we de museale functie beëindigen en de tuinen anders organiseren.

Daarom zijn we voornemens de werkmaatschappij Natuurmuseum per 1 januari 2008 op te heffen.

Wat vooraf ging.

Het Natuurmuseum is sinds 1994 gevestigd in het voormalige gebouw van het Groninger Museum aan de Praediniussingel. In 1995 vond de opening plaats van het Natuur- en Milieu Informatiecentrum. De tentoonstellingen die het Natuurmuseum organiseert zijn gericht op een breed publiek. De thema's van de tentoonstellingen zijn landschap, natuur en milieu. Zoals voor de meeste andere kleinere musea, is het ook voor het Natuurmuseum lastig om als kleine organisatie het hoofd boven water te houden. Bovendien was er toen al sprake van spanning tussen de museale en educatieve functie van het museum.

Mede daarom stelden gemeente en universiteit in april 2002 een intentieverklaring op om de samenwerking te onderzoeken tussen het Natuurmuseum en de universitaire musea (Volkenkundig Museum, Universiteitsmuseum en Anatomisch Museum). Doel was de mogelijkheden te verkennen voor de oprichting van een Museum voor Mens, Natuur en Wetenschap, waarin de bovengenoemde musea zouden fuseren. In het nieuwe museum was voor de educatieve functie een belangrijke plek weggelegd. Dit museum kwam er niet. In 2002 besloten de bestuurscolleges van gemeente en universiteit, na een uitgebreid onderzoekstraject, af te zien van de noodzakelijke extra investeringen in dit nieuwe museum. Beide colleges hadden de benodigde extra financiële middelen voor zowel de investering als de exploitatie, gezien het toen zorgelijke economische perspectief, niet voor dit nieuwe museum over. De universitaire musea gingen op in het Universiteitsmuseum, dat de beschikking kreeg over een nieuw gebouw aan de Stoeldraaierstraat.

Reorganisatie: van Natuurmuseum naar educatief centrum.

De toekomst van het Natuurmuseum werd beschreven in de notitie *Het Natuurmuseum opnieuw bekeken*, die in oktober 2002 door het college werd vastgesteld. Het college besloot het Natuurmuseum om te vormen tot een educatief centrum voor natuur en milieu, waarbij professionele ondersteuning van het onderwijs bij de uitwerking van de thema's natuur, landschap, milieu en gezondheid centraal stond. Ondanks de teleurstelling van sommige fracties over het afblazen van het Museum voor Mens Natuur en Wetenschap stelde de raad vervolgens op 26 juni 2003 de nieuwe koers vast. De raad was tevreden met de accentverlegging naar de educatieve functie. Het Natuurmuseum kreeg de opdracht een uitvoeringsplan te maken, dat in februari 2004 werd vastgesteld in de raad. Om het uitvoeringsplan te realiseren verstrekte de raad een investeringskrediet van € 865.000,-- en een structurele extra bijdrage van € 220.000,--. De koerswijziging van het museum ging gepaard met een reorganisatie. Afsproken werd het uitvoeringsplan na 1 jaar te evalueren.

Evaluatie van het Uitvoeringsplan.

De evaluatie van het Uitvoeringsplan werd voltooid in mei 2006 en was uitgevoerd door het Natuurmuseum zelf. Het college vond deze zelfevaluatie echter onvoldoende objectief en besloot tot een extern onderzoek met als centrale vraag of het Natuurmuseum er voldoende in is geslaagd de omslag naar een educatief centrum te maken. Dit onderzoek is in opdracht van de dienst OCSW uitgevoerd door een bestuurskundige, verbonden aan de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden; het rapport verscheen op 1 mei 2007.

(NB: De relevante stukken met betrekking tot de vorengenoemde besluitvorming hebben wij voor uw raad ter visie gelegd.)

1. Rapportage externe evaluatie Natuurmuseum.

In het hiernavolgende vatten wij de onderzoeksopdracht en -resultaten op hoofdlijnen samen. Het rapport hebben wij voor u ter visie gelegd.

1.1. De onderzoeksopdracht.

Het college heeft de onderzoeker gevraagd de volgende vragen te beantwoorden:

- zijn de doelstellingen uit de notitie *Het Natuurmuseum opnieuw bekeken* (oktober 2002) opgenomen in het door het Natuurmuseum ontwikkelde uitvoeringsplan *Inspireren, Leren en Motiveren* (februari 2004);
- welke resultaten zijn er geboekt en is er aan de doelstellingen voldaan?
- is de huidige organisatie inhoudelijk en organisatorisch voldoende toegerust om de taken uit te voeren en de doelstellingen te realiseren?
- wat zijn de mogelijkheden om met behoud van het huidige ambitieniveau en taakstelling te komen tot een sluitend financieel meerjarig perspectief?

1.2. De onderzoeksresultaten.

Ten aanzien van de eerste vraag concludeert de onderzoeker dat de in het uitvoeringsplan geformuleerde uitgangspunten en de daaruit voortvloeiende doelstellingen aansluiten bij de collegenotities *Het Natuurmuseum opnieuw bekeken* (2002) en *Van Natuurmuseum naar een educatief centrum* (2003).

Met het vaststellen van deze notities werd besloten dat het gereorganiseerde Natuurmuseum de volgende hoofdfuncties zou moeten uitvoeren:

- het bieden van professionele ondersteuning aan het onderwijs bij de uitwerking van vier centrale thema's: natuur, landschap, milieu en gezondheid. Deze thema's vormen de kern van natuur- en milieueducatie;
- het inrichten van wijkgerichte voorzieningen, die buurt nabije thema's uitwerken;
- het bieden van een centrale locatie voor het onderwijs waar de genoemde thema's op attractieve en interactieve wijze worden uitgewerkt. Daarnaast biedt de centrale locatie de mogelijkheid voor bezoek van kinderen en hun ouders.

De in het uitvoeringsplan geformuleerde uitgangspunten sluiten aan bij de door het college vastgestelde hoofdfuncties, namelijk:

- een vraaggerichte aanpak c.q. het op maat leveren van producten voor het onderwijs met als aandachtsgebieden natuur, milieu, gezondheid en landschap (functie 1);

- een integrale aanpak ten aanzien van de verschillende locaties; het fungeren als *missing link* tussen de diverse organisaties die zich met de vier thema's bezig houden; opereren als netwerkorganisatie (functie 2);
- het presenteren van de natuurhistorische collectie, waarbij de openingstijden zijn aangepast aan de doelgroepen (functie 3).

Het ontbreken van meetbare doelstellingen en kengetallen.

In het uitvoeringsplan ontbreken echter meetbare doelstellingen. Daardoor is de vraag, welke resultaten er zijn geboekt en of er aan de doelstellingen is voldaan, lastiger te beantwoorden. Bovendien zijn er pas vanaf oktober 2006 kengetallen bijgehouden. Deze gegevens zijn volgens de onderzoeker echter te prematuur om er betrouwbare informatie uit te destilleren.

De enige kengetallen, die zijn bijgehouden, zijn de bezoekersaantallen. De bezoekersaantallen van de hoofdlocatie zijn van circa 35.000 de tweede helft van de jaren negentig behoorlijk gedaald naar 15.000 in 2005. In dat jaar is het museum verminderd toegankelijk geweest in verband met de verbouwing. Vanaf 2006 is er weer sprake van een lichte stijging. Het aantal schoolbezoeken is in absolute aantallen toegenomen.

Vanwege het ontbreken van kengetallen baseert de onderzoeker het onderzoek op interviews (aan de hand van standaard vragenlijsten) met zowel interne als externe belanghebbenden, werkbezoeken en archiefmateriaal. Er zijn in totaal 40 mensen geïnterviewd: medewerkers van het Natuurmuseum, organisaties uit het werkveld (IVN, Museumhuis Groningen, Universiteitsmuseum en Milieufederatie), medewerkers van de dienst OCSW, zeven basisscholen, vier scholen uit het voortgezet onderwijs en tot slot medewerkers van het CMC, de dienst RO/EZ en de Milieudienst.

Op basis van de interviews, de werkbezoeken en het dossieronderzoek concludeert de onderzoeker het volgende over de voor de omvorming van het Natuurmuseum tot educatief centrum relevante thema's.

Educatieve functie.

Ten aanzien van de invulling van de educatieve functie constateren de geïnterviewden dat er wel een ontwikkeling in het aanbod van het Natuurmuseum heeft plaatsgevonden, maar geen grote verandering.

Uit de financiële verantwoording t.a.v. het investeringskrediet blijkt bovendien, dat het beschikbare budget voor leermiddelen en concept ontwikkeling op 31 december 2006 nog maar voor de helft is besteed. Daaruit kan geconstateerd worden dat er geen voorrang is gegeven aan de ontwikkeling van leermiddelen en concepten.

Schoolgerichte aanpak.

Uit interviews met de scholen blijkt dat de professionele ondersteuning van het onderwijs te beperkt is gebleven. Verder wordt duidelijk dat de scholen het Natuurmuseum niet als exclusieve partij beschouwen bij de uitvoering van natuur- en milieueducatie.

De voorkeur van de basisscholen gaat boven een bezoek aan het museumgebouw uit naar de tuinen, omdat die meer uitnodigen tot "doen". Het museumgebouw nodigt

daartoe minder uit. Dit geldt niet voor het voortgezet onderwijs waar met lespakketten gericht aan projecten wordt gewerkt.

De activiteiten in de tuinen worden door de geïnterviewden, die gebruik maken van de tuinen, positief beoordeeld. De tuinen zijn echter niet voor alle scholen in de stad bereikbaar, vooral door de bijkomende kosten voor leerlingenvervoer en de reistijd die hiermee gepaard gaat.

Buurtgerichte aanpak.

Voor zover bij de onderzoeker bekend, zijn er geen wijkinitiatieven van de grond gekomen. De medewerkers van de tuinen richten zich vooral op de scholen en komen niet of nauwelijks toe aan het wijkgericht werken.

Er is de afgelopen jaren nauwelijks iets op onderhoudsgebied aan de tuin in Paddepoel gebeurd. Het op 1 januari 2007 nog beschikbare budget van € 108.000,-- (oorspronkelijk € 125.000,--) is niet toereikend om de tuin weer geschikt te maken als uitvoeringslocatie voor natuur- en milieueducatie, nu de tuin en de gebouwen in verwaarloosde staat verkeren.

Spil in de samenwerking met andere organisaties.

Volgens de ondervraagde partners in het veld speelt het Natuurmuseum geen actieve rol als initiator of samenwerkingspartner in projecten op natuur- en milieueducatiegebied.

Personeel en organisatie.

De bedoeling na de reorganisatie was dat de kennis van de medewerkers integraal benut zou worden. Dit heeft in de praktijk niet gewerkt. Voor veel medewerkers ligt het ambitieniveau, in combinatie met de nieuwe taken (te) hoog. Ze voelen zich onvoldoende toegerust voor de uitvoering van hun taken. Diverse opleidings-, coachings- en mobiliteitstrajecten zijn ingezet en afgerond, maar hebben niet in alle gevallen tot de gewenste resultaten geleid.

Er is ondanks alle inzet en betrokkenheid onvoldoende samenwerking tot stand gekomen tussen de medewerkers van het hoofdgebouw en die van de andere locaties. Het beleid van het Natuurmuseum is onvoldoende verankerd in het algemene beleid van de gemeente: milieubeleid wordt geformuleerd door de Milieudienst en onderwijsbeleid door de dienst OCSW.

Financiën.

Bij de vaststelling van het uitvoeringsplan is aan het Natuurmuseum een financiële taakstelling meegegeven van € 65.000,--. Het tekort is echter inmiddels opgelopen tot € 151.000,--, onder andere door stijgende (loon-)kosten, wegvallen subsidie RIB-er (reïntegratiebaan) en kosten FPU. Bij het uitblijven van maatregelen ontstaat er volgens de onderzoeker minimaal een structureel tekort van ca. € 130.000,--. De onderzoeker ziet geen mogelijkheden om het structurele tekort op te lossen, zonder een takendiscussie te voeren.

Conclusie.

Uit het dossieronderzoek en de gesprekken met een 40-tal betrokkenen destilleert de onderzoeker de indruk, dat de positionering van het Natuurmuseum als educatief centrum nauwelijks van de grond is gekomen en dat de toegevoegde waarde van het

museum op het gebied van natuur en milieu niet optimaal is. Ook lijkt het Natuurmuseum er niet in geslaagd te zijn om als een spil te fungeren binnen het netwerk van natuur- en milieueducatie. Zonder aan het ambitieniveau te komen, ziet de onderzoeker geen kansen voor het Natuurmuseum om het structurele tekort op te lossen.

2. Hoe verder?

Conclusies naar aanleiding van de evaluatie.

Op basis van het externe evaluatierapport komen we tot de conclusie dat het huidige model, waarbinnen wij de natuur- en milieueducatie hebben vormgegeven, niet werkt. Het was de bedoeling dat de centrale locatie van het Natuurmuseum zou worden getransformeerd tot educatief centrum. Dat is onvoldoende gebeurd: de centrale locatie heeft nog steeds een museale uitstraling. We moeten constateren dat het behoud van de centrale locatie eerder belemmerend dan stimulerend heeft gewerkt in de omvorming van het Natuurmuseum naar een educatief centrum. Doordat de centrale locatie veel aandacht is blijven vragen, is de professionele ondersteuning van het onderwijs onvoldoende uit de verf gekomen, evenals het school- en wijkgericht werken. Daarnaast is duidelijk geworden dat het museum er niet in is geslaagd een spilfunctie binnen het netwerk van natuur- en milieueducatie te vervullen. Verder lijkt de huidige organisatie onvoldoende opgewassen tegen de taak om de nieuwe koers van het museum als educatief centrum adequaat uit te voeren.

We hadden het museum de opdracht gegeven met een sluitende begroting te komen. Dat is de afgelopen jaren niet gelukt: het tekort bleef stijgen. De onderzoeker constateert bovendien dat er voor het handhaven van het huidige ambitieniveau een forse, structurele verhoging van de exploitatiemiddelen noodzakelijk is. Alles bij elkaar opgeteld, vinden wij dat er een scheve verhouding tussen benodigde middelen en het bereik van het museum ontstaat.

Wij zijn er van overtuigd dat we niet moeten doorgaan op de ingeslagen weg. Meer tijd om de doelstellingen te verwezenlijken, zal in onze optiek niet tot betere resultaten leiden. Bovendien vinden wij het Natuurmuseum een dure voorziening, gelet op de middelen die nodig zijn om het in zijn huidige vorm optimaal te laten functioneren.

De toekomst van de natuur- en milieueducatie in Groningen.

Het college vindt een goed aanbod van natuur- en milieueducatie van groot belang voor de jeugd in onze stad. Daarom stellen we uw raad voor een nieuwe vorm van natuur- en milieueducatie te ontwikkelen, die beter recht doet aan onze primaire doelstellingen op dit terrein en die leidt tot een beter bereik onder de doelgroepen. Onze beleidsuitgangspunten blijven dezelfde als voorheen: ondersteuning van het onderwijs en een wijk- en schoolgerichte aanpak. Om deze doelen beter te realiseren, moeten wij ons voortaan puur op educatie richten, net zoals wij dat doen met andere educatieve subsidies. Een museum maakt hier in de toekomst niet langer deel van uit. Daarom zijn we voornemens de werkmaatschappij Natuurmuseum per 1 januari 2008 te beëindigen.

Bij de invulling van de nieuwe vorm van natuur- en milieueducatie willen we een verbinding leggen met het gemeentelijke duurzaamheidsbeleid, zoals dat is verwoord in

het collegeprogramma. Dit sluit ook aan bij de op handen zijnde Rijksnota Natuur en Milieueducatie, waarbij een relatie wordt gelegd tussen (sociale) leerprocessen in relatie tot maatschappelijke vraagstukken, die (inter)nationaal van belang zijn, zoals klimaat, energievoorziening en waterproblematiek.

De ontwikkeling van de nieuwe vorm van natuur- en milieueducatie willen we in nauwe samenwerking doen met het onderwijs en de betreffende instellingen, die onze stad op dit gebied rijk is. Wat ons betreft komt er meer ruimte voor "doe"projecten (bijvoorbeeld natuurexcursies) en activiteiten op het gebied van burgerparticipatie, zoals Lentekriebels en de LA21-activiteiten.

Dat houdt in dat er meer subsidie- en ondersteuningsmogelijkheden moeten komen voor school- en buurtgerichte projecten en activiteiten, die uitgevoerd worden door derden in samenwerking met het onderwijs. In de toekomst zal de natuur- en milieueducatie nadrukkelijker een toegevoegde waarde moeten hebben bovenop of in het verlengde van het curriculum van het onderwijs. Deze "plus" op het curriculum zou vastgelegd kunnen worden in de Lokaal Educatie Agenda.

De uitvoering van de natuur- en milieueducatie zal dus niet langer op vaste locaties plaatsvinden, maar overal, verspreid door de stad, vooral op groene plekken. Zo stellen we ons voor dat er activiteiten worden georganiseerd in en rondom parkjes, groenstroken, tuinen, recreatiegebieden en kinderboerderijen. We komen nog met een nader voorstel over een meer schoolnabije invulling van het tuinenwerk. Op basis van dit voorstel zullen wij een definitief besluit aan u voorleggen over de toekomst van de locaties van de huidige schooltuinen (Paddepoel, Beijum en Helpman). Het Bezoekerscentrum in Beijum blijft in ieder geval een plek waar scholen en anderen terecht kunnen voor informatie en activiteiten.

De uitvoering van het natuur- en milieueducatiebeleid komt dus wat ons betreft bij externe partners te liggen. Gezien de koppeling die gemaakt moet worden met het gemeentelijk duurzaamheidsbeleid, ligt het voor de hand om de sturing op dit beleid voortaan bij de Milieudienst te beleggen.

Collectie.

Een deel van de collectie van het Natuurmuseum willen we beschikbaar houden voor de uitvoering van de natuur- en milieueducatie. We zullen moeten onderzoeken of derden deze taak zouden kunnen uitvoeren. De overige onderdelen van de collectie zouden we bijvoorbeeld via de Collectie Nederland kunnen onderbrengen bij andere musea. Het gebouw aan de Praediniussingel wordt per 1 januari 2008 voor bezoekers gesloten.

Financiën.

Ons uitgangspunt is om - na de opheffing van de werkmaatschappij Natuurmuseum - in kwantitatieve zin dezelfde hoeveelheid middelen voor de natuureducatieve activiteiten besteedbaar te houden, als nu het geval is. Uit de begroting van het Natuurmuseum hebben we een bedrag van ca. € 425.000,-- gedestilleerd, dat daaraan wordt besteed. Dit bedrag willen we bestemmen voor de nieuwe vorm van natuur- en milieueducatie. Het overige deel nemen wij mee in de voorstellen voor de bezuinigingen. Dit betreft een structureel bedrag van € 716.000,-- met ingang van 2011. Uw raad ontvangt hierover separaat een voorstel.

Stappenplan en besluit.

Ter voorbereiding en uitvoering van ons voorstel aan uw raad - om een nieuwe vorm van natuur- en milieueducatie te ontwikkelen - volgen nog de volgende stappen en besluiten.

Over het voorgenomen collegebesluit om de werkmaatschappij Natuurmuseum per 1 januari 2008 te beëindigen treedt de AD van OCSW in overleg met de OR. Het GO wordt van het voorgenomen besluit in kennis gesteld.

Als uw raad akkoord gaat met ons voorstel, geeft het college de algemeen directeuren van de Milieudienst en de dienst OCSW opdracht om in het najaar 2007 binnen het financiële kader van € 425.000,-- een meerjarig beleidsplan voor de natuur- en milieueducatie te ontwikkelen, inclusief een voorstel voor de toekomstige inzet van de huidige locaties van de tuinen in Paddepoel, Beijum en Helpman. Dit plan wordt na de zomer ter besluitvorming voorgelegd aan uw raad.

Daarnaast geeft het college de algemeen directeur van de dienst OCSW opdracht om binnen twee maanden een uitvoeringsplan op te stellen waarin het principebesluit tot opheffing van de werkmaatschappij Natuurmuseum wordt uitgewerkt. Het college neemt na de zomer het definitieve besluit om de werkmaatschappij Natuurmuseum per 1 januari 2008 te beëindigen en stelt overeenkomstig art. 3.3 van de sociale leidraad het daarbij behorende uitvoeringsplan vast. Het besluit wordt ter kennis gebracht van uw raad. Bovendien zal het college de algemeen directeur van de dienst OCSW opdracht geven om in samenwerking met de Milieudienst binnen twee maanden een overgangsvoorstel van de huidige situatie naar het nieuwe model voor te bereiden. Op de sociale maatregelen voor het personeel van het Natuurmuseum komen wij in het kader van het uitvoeringsplan en de voorstellen voor de bezuinigingen bij uw raad terug.

Gelet op het vorenstaande stellen wij u voor te besluiten:

om op basis van de hiervoren geschetste inhoudelijke en financiële kaders (€ 425.000,--) een nieuwe vorm van natuur- en milieueducatie(beleid) te ontwikkelen.

Burgemeester en wethouders
van Groningen,

De burgemeester,

De secretaris,

Jacq. Wallage.

H.P. Bakker.